

Refah Devleti Tipolojileri Bağlamında Aile Politikaları: Türkiye'nin Karşılaştırmalı Konumu

Family Policies in the Context of Welfare State Typologies: A Comparative Analysis of Turkey's Position

Dr. Eray KARAGÖZ¹

Öz

Bu çalışma, devletlerin ebeveyn izni uygulamaları, aileye yönelik kamu harcamaları (çocuk bakımı, nakdi yardımlar vb.) ve anne istihdam oranları gibi yapısal göstergeler üzerinden, farklı refah devleti tipolojileri içindeki konumlarını incelemektedir. Klasik refah rejimlerine dair literatürün tartışıldığı çalışmada, temel kuramsal çerçeve olarak Misra, Budig ve Moller (2006) tarafından önerilen refah devleti stratejisi sınıflaması benimsenmiştir. Her biri bir strateji tipini temsil eden üçer OECD ülkesi ile Türkiye dahil olmak üzere toplam 13 ülke, dört temel refah rejimi altında gruplandırılmıştır. Bu ülkelere ait veriler, OECD Family Database temel alınarak analiz edilmiş; başlıca göstergeler olarak ücretli doğum izni süresi, ebeveyn izni süresi, aile harcamalarının GSYİH içindeki oranı ve anne istihdam oranı ele alınmıştır. Elde edilen bulgular, İsveç, Norveç ve Danimarka gibi “çift kazanç sağlayıcı/çift bakıcı” modelini benimseyen ülkelerin, toplumsal cinsiyet eşitliğini önceleyen, daha kapsayıcı bir politika mimarisi sunduğunu; muhafazakâr ve liberal rejimlerin ise daha çok parçalı veya piyasa temelli çözümlerle sınırlı kaldığını göstermektedir. Türkiye ise düşük düzeyli kamusal destek ve aile temelli politika yapısıyla, kadınların ücretli emek ve bakım yükü arasında denge kurmasını zorlaştıran melez bir model sergilemektedir. Çalışma, Türkiye'nin daha adil ve cinsiyet eşitliğine duyarlı bir refah mimarisi geliştirmesine katkı sunabilecek kısa ve uzun vadeli politika önerileriyle sonlandırılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: refah devleti tipolojileri, aile politikası, kadın istihdamı, ebeveyn izni, Türkiye, toplumsal cinsiyet eşitliği, çocuk bakımı

Makale Türü: Araştırma

Abstract

This study examines the position of states within different welfare regime typologies by analyzing structural indicators such as parental leave policies, public expenditures on family support (e.g., childcare, cash transfers), and maternal employment rates. The study builds on the classical welfare regime literature and adopts the welfare state strategy classification proposed by Misra, Budig, and Moller (2006) as its main theoretical framework. Thirteen OECD countries, including three representative countries for each strategy type, along with Turkey, are categorized under four main welfare strategies. Country-level data were drawn from the OECD Family Database and analyzed based on five structural indicators: duration of paid maternity leave, total paid parental leave, public family expenditure as a percentage of GDP, and maternal employment rates. The findings reveal that countries such as Sweden, Norway, and Denmark, which follow the “earner–carer” model, offer a more inclusive policy framework grounded in gender equality. In contrast, conservative and liberal regimes tend to rely on fragmented or market-based solutions. Turkey, with its low level of public support and family-centered policy orientation, represents a hybrid model that struggles to reconcile women's dual burden of paid labor and caregiving responsibilities. The study concludes with

¹Bağımsız Araştırmacı, Dr., eraykaragozz@gmail.com

Atıf için (to cite): Karagöz, E. (2025). Refah Devleti Tipolojileri Bağlamında Aile Politikaları: Türkiye'nin Karşılaştırmalı Konumu. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 27, Sayı: Aile Özel Sayısı, Ekim 2025, 300-314.

short/long term policy recommendations aimed at supporting Turkey's transition toward a more equitable and gender-sensitive welfare architecture.

Keywords: welfare regime typologies, family policy, women's employment, parental leave, Turkey, gender equality, childcare

Paper Type: Research

Giriş

Modern toplum, kadını kamusal alanda başarılı bir profesyonel, özel alanda ise fedakâr bir anne olmaya teşvik eden çelişkili bir beklentiyle karşı karşıya bırakmakta, bu durum da aile kurumunu derinden etkilemektedir. Aile, toplumsal yapının temel birimi olarak yalnızca bireylerin biyolojik yeniden üretimini değil, aynı zamanda ekonomik, sosyal ve kültürel yeniden üretimini de sağlayan kurumsal bir yapıdır. Modern refah devletleri, yalnızca bireysel refahı değil aynı zamanda aile yapısının korunmasını ve güçlendirilmesini de hedefleyen sosyal politikalar geliştirmektedir. Bu bağlamda, aile politikaları, yalnızca kadınların işgücü piyasasındaki konumunu belirleyen bir unsur değil, aynı zamanda çocukların erken yaş gelişiminden başlayarak kuşaklar arası eşitsizliklerin aktarımını önleyen, sosyal bütünleşmeyi sağlayan ve sürdürülebilir kalkınmanın temelini oluşturan çok katmanlı araçlardır.

Kadınların işgücü piyasalarına artan katılımı, sanayi sonrası toplumların en belirgin sosyo-ekonomik dönüşümlerinden biri haline gelmiş; ancak bu dönüşüm, aile kurumunun bakım yükünü nasıl üstleneceği ve toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl dönüşeceği sorularını da beraberinde getirmiştir. Aile içi bakım emeği, özellikle çocukların ve yaşlıların gündelik yaşam ihtiyaçlarının karşılanması bakımından temel bir toplumsal işlev üstlenmektedir. Bu bakım emeğinin büyük oranda kadınlar tarafından üstlenilmesi, yalnızca toplumsal cinsiyet eşitsizliğini değil, aynı zamanda ailenin iç işleyişinde yaşanan yük dengesizliğini de ortaya koymaktadır (Gornick ve Meyers, 2003, s.17).

Refah devleti uygulamaları tarihsel olarak erkek geçim sağlayıcı (male breadwinner) ve kadın ev içi bakım sağlayıcısı rollerine dayalı bir normatif yapıyı esas alırken, bu modelin günümüzde sürdürülebilirliği sorgulanır hale gelmiştir (Fraser, 1994, s.593). Kadınların annelik sonrası işgücüne dönüşündeki zorluklar, yalnızca bireysel engellerden değil, doğrudan kamu politikalarının niteliğinden ve aileye atfedilen rollerin kamusal yeniden inşasından kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda literatürde sıkça kullanılan “annelik cezası” (motherhood penalty) kavramı, yalnızca kadınların gelir kayıplarını değil; aynı zamanda ailenin ekonomik ve işlevsel yükünün adaletsiz biçimde dağıldığını da gösteren yapısal bir sorunsaldır (Budig ve England, 2001, s.205).

1970’li yıllarda yaşanan petrol krizlerinin ardından yükselen neoliberal politikalar, Keynesyen refah devletinin “altın çağını” sona erdirmiş; refahın kolektif sorumluluk olmaktan çıkarılıp bireysel düzleme indirgenmesini teşvik etmiştir (Şahin ve Gülcan, 2023, s.54). Keynesyen refah devletinin sağladığı kolektif güvencelerden geri adım atılabilmesinin arkasındaki politik-ideolojik zeminlerden biri de kapitalizme karşı bir alternatif olarak görülen sosyalist bloğun çöküşü ve bunun Batılı devletler üzerindeki reformist baskıyı azaltmasıdır (Çevik ve Parlak, 2024, s.57). Başka bir ifadeyle, II. Dünya Savaşı’nın ardından Keynesyen politikaların etkisiyle başlayan ve refah devletinin “altın çağı” olarak anılan dönem, 1970’li yıllarda yaşanan petrol krizleri ve stagflasyonla birlikte meşruiyetini yitirmeye başlamıştır (Gümüş, 2018, s.33). Bu süreçte aileye yönelik sosyal politikalar da dönüşmüş, kamusal bakım hizmetlerinin yerine aile içi çözümler yeniden teşvik edilmiştir. Türkiye ise bu dönüşüme 24 Ocak 1980 kararlarıyla dahil olmuş, sosyal politikalarını piyasa mekanizmaları çerçevesinde yeniden yapılandırmıştır (Biter, 2021, s.123). Özellikle son yıllarda bu yapı, aileyi ve anneliği demografik ve ideolojik bir araç olarak kullanan, sosyal politikaları seçim desteği sağlamak üzere yeniden şekillendiren 'gayri liberal' (illiberal) bir karakter kazanmıştır (Szikra ve Öktem, 2022, s.202). Bu yeniden yapılandırma, özellikle çocuk bakımının ve yaşlı bakımının ailenin ve çoğu durumda

kadınların, üzerine yıkılmasına neden olmuş, kadın istihdamı ile aile işlevleri arasında bir çatışma yaratmıştır. Bu noktada devreye giren refah devleti tipolojileri, yalnızca bireyin değil, ailenin korunmasına yönelik stratejik tercihler üzerinden yapılandırılmıştır. Bu bağlamda, Misra, Budig ve Moller'in (2006) geliştirdiği dört tip strateji yalnızca kadının istihdamda kalıcılığını değil; aynı zamanda ailenin bakım, gelir paylaşımı ve çocuk yetiştirme sorumluluklarını nasıl üstlendiğini de analiz etmeye imkân tanımaktadır.

Bu çalışma, aileye sunulan kurumsal desteklerin niteliği üzerinden bir değerlendirme sunmayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda analiz, OECD Family Database üzerinden elde edilen ebeveyn izni süresi, babalık izninin varlığı, ailelere ilişkin yapılan yardımlar ve kadınların anne olduktan sonraki istihdam oranı gibi göstergeler aracılığıyla yürütülecektir. Bu göstergeler, aile politikalarının toplumsal cinsiyet eşitliği, çocuk refahı ve bakım emeğinin paylaşımı üzerindeki etkilerini bütüncül biçimde değerlendirmeye olanak tanımaktadır.

Bu çalışma, mevcut refah rejimi analizlerini, aile politikalarının odağındaki bakım emeğinin yeniden dağıtımı sorunsalı üzerinden derinleştirerek Türkiye'nin özgün konumunu bu yeni eksenle analiz etmeyi ve bu sayede literatüre özgün bir katkı sunmayı hedeflemektedir. Çalışma, özetle, şu temel soruya yanıt aramaktadır: devletlerin ebeveyn izni uygulamaları, aileye yönelik kamu harcamaları (çocuk bakımı, nakdi yardımlar vb.) ve anne istihdam oranları gibi yapısal göstergeler üzerinden, farklı refah devleti tipolojileri içindeki nasıl konumlanacaktır?

1. Refah Devleti Tipolojileri ve Aileye Yaklaşımlar

Refah devleti kavramı, yalnızca ekonomik koruma değil, aynı zamanda toplumsal yeniden üretimi güvence altına alan sosyal bir yapılanma olarak değerlendirilmelidir. Refah devleti, piyasa ekonomisinin yarattığı sosyal sorunlara karşı çeşitli tedbirler geliştiren bir devlet anlayışını ifade eder (Özkır, 2022, s.24). Bu çerçevede, aile politikaları refah devletinin merkezinde yer almakta; bakım emeği, toplumsal cinsiyet rolleri ve kuşaklar arası eşitsizliklerin aktarımı gibi süreçleri şekillendirmektedir. Refah devletleri, aileye ilişkin politikaları nasıl tasarladıkları ve uyguladıklarıyla yalnızca kadınların işgücüne katılımını değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet normlarını, çocuk refahını ve bakım hizmetlerinin kurumsal yapısını da belirlemektedir. Refah devleti, toplumsal eşitsizlikleri azaltmak ve bireylere insan onuruna yakışır bir yaşam düzeyi sunmak amacıyla geliştirilmiş bir yapıdır (Rakıcı ve Yılmaz, 2011, s.5).

1.1. Klasik Tipolojiler: Esping-Andersen ve Güney Avrupa Modeli

Gösta Esping-Andersen'in (1990) refah devletlerine ilişkin üçlü sınıflandırması –liberal, muhafazakâr-korporatist ve sosyal demokrat modeller– refah sistemlerinin bireyleri piyasa güçlerinden ne ölçüde koruduğu (metasızlaştırma) ve toplumsal tabakalaşmayı nasıl etkilediği gibi iki temel eksen üzerinden şekillenmektedir (Toprak, 2015, s.156). Ancak bu model, özellikle kadınların konumunu ve bakım emeğini analizin dışında bıraktığı gerekçesiyle feminist sosyal politika kuramcıları tarafından eleştirilmiştir (Sümer, 2017, s.52). Zira klasik sınıflandırmalar, bakım sorumluluklarının nasıl ve kim tarafından üstlenildiği sorusunu ikincil bir mesele olarak değerlendirmekte; dolayısıyla toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini yeniden üreten bir normatif çerçeve sunmaktadır.

Bu sınırlılığı aşmak adına Ferrera (1996) tarafından önerilen Güney Avrupa Refah Devleti modeli, özellikle İtalya, İspanya, Yunanistan ve Portekiz gibi ülkelerin yapısal özelliklerini tanımlamak amacıyla dördüncü bir tipoloji olarak literatüre kazandırılmıştır. Türkiye de birçok özelliği itibarıyla bu modelle benzeşmekte ve sıklıkla Güney Avrupa rejimi kapsamında değerlendirilmektedir (Taşcı, 2013, s.6; Aras ve Kum, 2021, s.2334). Modelin başlıca karakteristikleri aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- İkili Sosyal Koruma Yapısı (Dualism): Sistem, formel sektörde çalışanları yüksek düzeyde koruyan sosyal güvenlik mekanizmalarına sahipken, enformel sektörde çalışanlar ciddi biçimde dışlanmaktadır (Taşcı, 2013, s.11). Türkiye'deki yaygın kayıt

dışı istihdam ve hizmetlerin parçalı yapısı, bu ikili mekanizmanın tipik bir yansımasıdır (Yenimahalleli Yaşar, 2011, s.186).

- Kliyentalizm ve Partizanlık: Sosyal yardımlar çoğunlukla hak temelli değil; siyasal sadakat, parti bağı ve yerel düzeydeki aracılık ilişkileri üzerinden dağıtılmaktadır. Bu durum, sosyal adaleti zedeleyen bir yapı ortaya çıkarmakta; sosyal politikaları, siyasal meşruiyet üretme aracı haline getirmektedir (Szikra ve Öktem, 2022, s.210).
- Ailecilik (Familialism): Refahın sağlanmasında devletin değil, bireylerin ve ailelerin asli sorumluluğa sahip olduğu varsayımı esastır. Bu nedenle kadınların bakım emeği üzerinden ailenin refahı temin edilmekte; devlet ise çoğu zaman pasif veya tamamlayıcı aktör konumundadır.
- Dinin ve Sivil Toplumun Rolü: Katolik geleneğin etkili olduğu Güney Avrupa ülkelerinde olduğu gibi, Türkiye'de de dini temelli hayır kurumları ve sivil toplum kuruluşları sosyal yardım alanında aktif bir rol üstlenmektedir (Taşcı, 2013, s.12). Bu durum, devletin sosyal hizmet üretme yükünü sivil aktörlere devrettiği hibrid bir yapının göstergesidir.

Güney Avrupa modeli, Türkiye'nin yapısal aileci ve ikili koruma özelliklerini anlamak için güçlü bir makro çerçeve sunsa da bu yapının kadınların istihdam ve bakım deneyimlerine nasıl yansıdığını ve politika mekanizmalarının bu deneyimleri nasıl şekillendirdiğini anlamak için daha mikro ve toplumsal cinsiyete duyarlı bir analitik araca ihtiyaç duyulmaktadır.

1.2. Feminist Bir Perspektif: Refah Stratejileri ve Bakım Politikaları

Refah rejimlerindeki erkek temelli yaklaşım, bakım emeğinin ve toplumsal cinsiyet rollerinin politika yapım sürecine etkisini ikincil düzeyde ele almıştır. Feminist sosyal politika kuramcıları, özellikle kadınların bakım sorumlulukları, annelik sonrası istihdam sürekliliği ve refah devletlerinin ataerki yapılarla ilişkisi gibi konuları göz önüne alarak bu sınıflamayı derinleştirmişlerdir (Orloff, 1993; Lewis, 1998).

Refah devleti tipolojilerine feminist katkı sunan en önemli çalışmalardan biri, Misra, Budig ve Moller'in (2006) geliştirdiği dört stratejik yaklaşımı içeren sınıflamadır. Bu yaklaşım, kadınların bakım veren ve gelir getiren rollerini bütüncül biçimde analiz ederek, aile politikalarının hem toplumsal cinsiyet eşitliği hem de istihdam sonuçları açısından değerlendirilmesine imkân tanır. Bu stratejiler, devletin aileye ve bakım emeğine yaklaşımını şu şekilde somutlaştırır:

- Birincil Bakıcı – İkincil Kazanç Sağlayıcı (Primary Caregiver / Secondary Earner): Kadınların öncelikli rolü olarak bakım emeği kabul edilir. Devlet, uzun ebeveyn izinleri ve ev içi bakıma yönelik parasal yardımlarla bu rolü destekler. Ancak bu yaklaşım, kadınları tam zamanlı istihdamdan uzaklaştırarak ikincil işgücü konumuna iter. Almanya ve Avusturya gibi ülkeler bu stratejiye örnek gösterilir (Misra vd., 2006, s.6; Erdoğan, 2015, s.22).
- Birincil Kazanç Sağlayıcı – İkincil Bakıcı (Primary Earner / Secondary Carer): Kadınların tam zamanlı istihdamı hedeflenirken, çocuk bakım hizmetleri piyasaya devredilir. Ebeveyn izinleri sınırlı, kamusal kreş hizmetleri yaygın değildir. İngiltere, ABD ve Kanada gibi liberal refah rejimleri bu stratejiye örnektir (Orloff, 1993, s.16).
- Seçim Stratejisi (Choice Strategy): Kadınlara hem bakım hem istihdam arasında seçim yapma hakkı tanınır. Devlet hem kamusal bakım hizmetlerini hem de ev içi bakım için maddi destekleri bir arada sunar. Ancak bu model, toplumsal cinsiyet eşitliğini sınırlı ölçüde teşvik eder. Fransa ve Belçika bu modele örnektir (Leitner, 2003, s.364; Misra vd., 2006, s.9).

- Çift Kazanç Sağlayıcı – Çift Bakıcı (Earner–Carer Strategy): En eşitlikçi stratejidir. Kadın ve erkekler eşit biçimde hem kazanç hem bakım rollerine katılır. Devlet, babalık izni, esnek çalışma, kamusal kreş gibi araçlarla bakım yükünü toplumsallaştırır. İsveç ve Norveç bu stratejinin en tipik örneklerindendir (Gornick ve Meyers, 2003, s.25; Sümer, 2017, s.56).

Bu dört strateji, sadece kadınların işgücü katılım oranlarıyla değil, aynı zamanda aile içinde bakım emeğinin yeniden dağıtımı, çocuk gelişimi sonuçları ve erkeklerin bakım sorumluluğuna katılım düzeyi ile de doğrudan ilişkilidir. Ayrıca, bu stratejilerin etkililiği yalnızca yasal düzenlemelerle değil, kurumsal kapasite, kültürel normlar ve uygulama düzeyindeki başarıyla da şekillenmektedir. Bu perspektiften refah stratejilerinin temel özelliklerini, kadın istihdamını ve kamu bakım hizmetlerini ayrıştırarak, Türkiye’nin bu konumlandırmalara ne kadar yakınlığı Tablo-1’de sunulmaktadır.

Tablo-1: Refah stratejisi, temel özellikler, örnek ülkeler, kadın istihdamı, kamu bakım hizmeti ve Türkiye konumlandırması

Refah Stratejisi	Temel Özellikler	Örnek Ülkeler	Kadın İstihdamı	Kamu Bakım Hizmeti	Türkiye'nin Konumu
1. Primary Caregiver / Secondary Earner(Birincil Bakıcı / İkincil Kazanç Sağlayıcı)	Kadınlar öncelikle bakım rolüyle tanımlanır; kısmi çalışma ve ev içi bakım desteklenir.	Almanya, Avusturya, Hollanda, Lüksemburg	Düşük düzeyde tam zamanlı istihdam; yaygın yarı zamanlılık	Düşük 0–2 yaş bakım hizmeti, uzun ebeveyn izni	Türkiye bu gruba en yakındır. Geleneksel aile yapısı, yetersiz kurumsal bakım, düşük kadın istihdamı bu profile benzemektedir.
2. Primary Earner / Secondary Carer(Birincil Kazanç Sağlayıcı / İkincil Bakıcı)	Kadınlar işgücüne entegre edilmeye çalışılır; bakım piyasaya bırakılır.	ABD, Kanada, İngiltere, Avustralya	Yüksek kadın istihdamı, tam zamanlı odak	Kamu destekli bakım az, özel çözümler yaygın	Türkiye kısmen bu modele politik retorikte yaklaşır, ama yapısal düzeyde uzak kalmaktadır.
3. Choice Strategy(Seçim Modeli)	Kadına bakım ve iş arasında özgür seçim hakkı tanınır; her iki rol de desteklenir.	Fransa, Belçika	Orta-yüksek istihdam, esnek çalışma	Hem ev içi hem kurumsal destek mevcuttur	Türkiye bu modele kısmen hedef olarak yaklaşmakta ama uygulama düzeyinde yetersizdir.
4. Earner-Carer Strategy(Çift Kazanç Sağlayıcı / Çift Bakıcı)	Hem erkek hem kadın hem işte hem bakımda eşit sorumluluk üstlenir.	İsveç, Norveç, Danimarka	Yüksek istihdam, cinsiyet dengeli izinler	Yüksek kalitede ve erişilebilir bakım hizmeti	Türkiye bu modele en uzak konumdadır; patriyarkal normlar ve kurumsal destek eksikliği belirleyicidir.

Kaynak: Yazar tarafından eser dikkate alınarak hazırlanmıştır: Misra, J., Budig, M. J., ve Moller, S. (2006). Reconciliation policies and the effects of motherhood on employment, earnings, and poverty (LIS Working Paper Series, No. 429). Luxembourg Income Study (LIS).

2. Göstergeler: Aile Politikaları ve Karşılaştırmalı Yapısı

Bu bölümde, farklı refah rejimlerinin aile politikaları ile bu kapsamda uygulanan seçili göstergelere yer verilmektedir. Analiz, refah devletlerinin kadınların bakım emeğine ilişkin sorumluluğu ne ölçüde üstlendiğini anlamak için ebeveyn izni ile kamusal destek mekanizmalarının etkisini ve ağırlığını ortaya koymayı hedeflemektedir.

2.1. Yöntem, Veri Kaynağı ve Analiz Yaklaşımı

Bu çalışma, karşılaştırmalı nitel analiz yaklaşımını benimsemektedir. Az sayıda ülkenin seçili göstergelerle incelendiği bu yöntem, nedensel politika ilişkilerinin daha bütüncül biçimde kavranmasına imkân tanımaktadır (Balseven, 2017, s.88). Çalışmada kullanılan ana göstergeler, OECD Family Database'den alınmış olup, ülkeler arası karşılaştırmalı analiz açısından güvenilir ve standardize edilmiş bir veri seti sunmaktadır. Bu kaynaklar, ülkelerin sosyal politika göstergelerini istatistiksel olarak karşılaştırılabilir hale getirmeleri nedeniyle tercih edilmiştir (Küçükoba, 2022, s.169).

OECD'nin PF (Public Family Policy) ve LMF (Labour Market Framework) serilerinden elde edilen veriler, sosyal harcama, ebeveyn izni uygulamaları ve erken çocukluk bakım hizmetlerine erişim gibi aile politikalarına dair yapısal göstergeleri kapsamaktadır. Bu sayede, refah devletlerinin kadın istihdamını etkileyen kurumsal mimarileri karşılaştırmalı bir düzlemde analiz edilmiştir.

Bu çalışmada, belirtildiği gibi gösterge bazlı nitel karşılaştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda:

- Her bir refah stratejisine karşılık gelen ülkelerin göstergeleri incelenmiştir.
- Politik mimarilerin kadın istihdamına etkisi bakımından yapısal benzerlikler ve farklılıklar analiz edilmiştir.
- Türkiye'nin göstergelerdeki konumu, kuramsal sınıflamalara uyumsuzlukları da dikkate alınarak ayrıca tartışılmıştır.

Bu yöntem, sınırlı veri yapısı ve ülkeler arası kurumsal farklılıkların derinliği dikkate alınarak tercih edilmiştir. Veriler içerisinde yer alan “Tam ücret eşdeğeri”, OECD verileri içerisinde, izin süresi $\times$ ortalama ücret oranı ile hesaplanmıştır.

Ayrıca, Norveç istihdam verilerinin OECD datasında yer almaması sebebiyle, Norveç Resmî İstatistik Kurumu (Statistics Norway (SSB)) ve Eurostat-Labour Force verisi kullanılmıştır.

2.2. Temel Göstergeler

Kadınların işgücü piyasasında sürekliliğini etkileyen temel politika göstergeleri aşağıdaki başlıklar altında toplanmıştır:

- Ücretli Annelik Doğum İzni Süresi (hafta): 2024 yılında kadınlara doğum sonrası sağlanan ücretli izin süresi (OECD PF2.1). (2024)
- Ücretli Babalık İzni Süresi (hafta): 2024 yılında babalar için sağlanan ücretli izin süresi (OECD PF2.1).
- Erken çocukluk eğitimi ve bakımı için yapılan toplam kamu harcaması (%GSYİH): 2019 yılında, çocukların kurumsal bakım hizmetlerinden yararlanma oranı (OECD PF3.1).

- Nakdi aile yardımları, hizmetler ve vergi tedbirleri için kamu harcamaları (%GSYİH): 2021 yılında, nakdi aile yardımı, hizmet ve vergi yardımları kapsamında toplam kamu harcaması (OECD PF1.1).
- Anne İstihdam Oranı: 2021 yılında, çocuklu annelerin, istihdam oranları (OECD LMF1.1).

Bu göstergeler, kadınların bakım yükümlülükleri karşısında aileler için, devlet desteğinin yeterliliğini değerlendirmeye ve refah devletlerinin “bakım emeğini kamusallaştırma” düzeyini ölçmeye yönelik olarak seçilmiştir. Gösterge tablosu Ek’te sunulmuştur.

2.3. Refah Rejimlerine Göre Sınıflandırma

Türkiye’deki aile politikalarını analiz ederken, ülkenin yapısal özelliklerini anlamak için Güney Avrupa Modeli’nin sunduğu 'ailecilik' ve 'ikili yapı' gibi kavramların refah politikasının temelinde yer aldığı dikkate alınmalıdır. Kadınların istihdam ve bakım deneyimlerini şekillendiren politika mekanizmalarını derinlemesine incelemek için Misra ve arkadaşlarının dörtlü strateji modelini ana analitik çerçeve olarak kullanacaktır. Bu bütüncül yaklaşım, Türkiye’nin refah rejimini hem yapısal hem de toplumsal cinsiyet dinamikleri açısından çok katmanlı bir perspektifle değerlendirme imkânı sunmaktadır.

Misra, Budig ve Moller’in (2006) ortaya koyduğu bakım-işgücü stratejileri temelinde, ülkeler aşağıdaki şekilde sınıflandırılmıştır. Strateji tiplerine göre, üçer temsili ülke seçilmiş ve Türkiye de “diğer” olarak kategorize edilmiştir. Böylelikle 13 ülkenin, yukarıda yer alan göstergeler kapsamında karşılıklı analizi gerçekleştirilecektir.

Tablo-2: Strateji Tipi ve Temsili Ülkeler

Strateji Tipi	Temsili Ülkeler
Birincil Bakıcı / İkincil Kazanç Sağlayıcı	Almanya, Avusturya, Lüksemburg
Birincil Kazanç Sağlayıcı / İkincil Bakıcı	ABD, Kanada, İngiltere
Seçim Modeli	Fransa, Belçika, Hollanda
Çift Kazanç Sağlayıcı / Çift Bakıcı	İsveç, Norveç, Danimarka
Diğer	Türkiye

Kaynak: Yazar tarafından Misra vd. (2006) eseri dikkate alınarak oluşturulmuştur.

Bu sınıflama, her ülkenin aile politikası yaklaşımını ve bu yaklaşımın kadınların istihdam davranışları üzerindeki olası etkilerini anlamlandırmak açısından kuramsal bir çerçeve sunmaktadır.

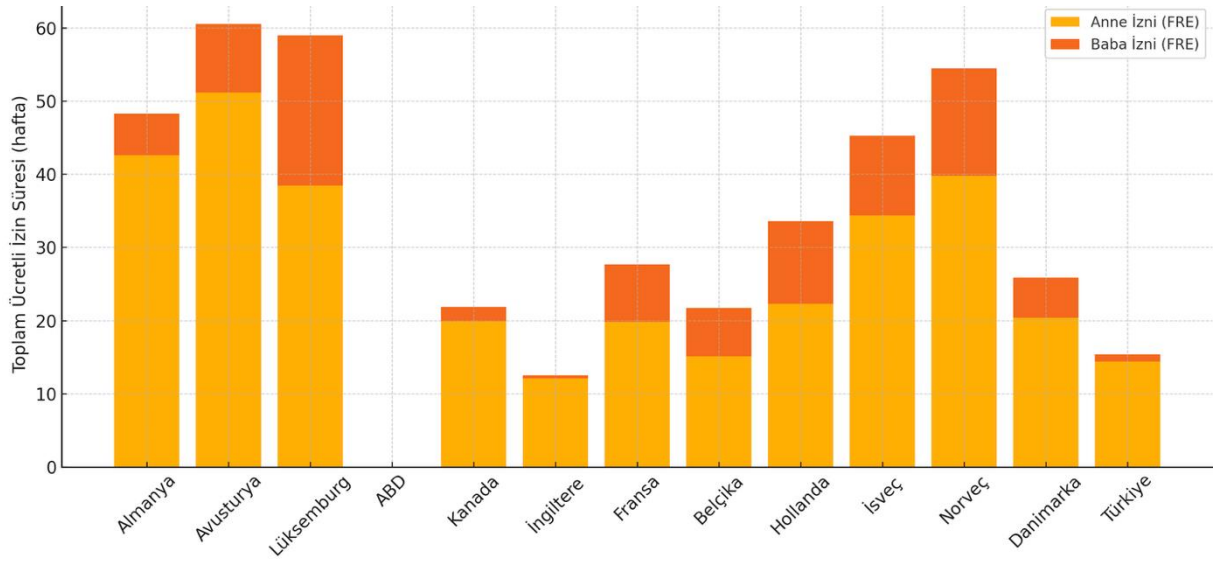
2.4. Sınırlılıklar

Analizde kullanılan kadın istihdam oranı, doğrudan “annelik sonrası istihdam sürekliliğini” yansıtmasa da dolaylı bir değişken olarak kullanılmıştır. Ayrıca, toplumsal cinsiyet rolleri, kültürel normlar ve kayıt dışı istihdam gibi önemli etkenler bu modelde doğrudan hesaba katılamamıştır. Ancak yapısal göstergeler üzerinden yapılan bu karşılaştırma, ülkeler arası politika mimarilerinin kadınların istihdama katılımı üzerindeki yansımalarını anlamak açısından güçlü bir analitik zemin sunmaktadır. Ayrıca bu çalışmada kullanılan OECD verileri, ülkeler arası karşılaştırma imkânı sunsa da politika uygulamalarının kalitesini (kreşlerin kalitesi gibi) değil, yalnızca niceliğini ölçebilmektedir. Ayrıca, yasal izin süreleri, fiili kullanım oranlarını tam olarak yansıtmayabilmektedir.

3. Bulgular: Göstergelerin Karşılaştırmalı Analizi

Ebeveyn, anne-baba izni, iş ve aile yaşamını uyumlaştırma noktasında önemli bir göstergedir. Bazı ülkelerde, bu izinler birbirlerine yaklaşıp da fizyolojik olarak ihtiyaç sebebiyle çoğu ülkede izin süresi, anne lehine fazlalaştırılmıştır. Grafik-1'de karşılaştırmalı olarak ebeveyn izin süreleri gösterilmiştir. Bu izin süreleri hesaplanırken, ücretli izin süreleri ile ortalama ücretlendirme oranları çarpılarak, tam ücret eşdeğeri hesaplanmıştır. Örneğin, Türkiye'de, kadınlar için doğum sonrasında 16 haftalık annelik doğum raporu hakkı varken, bu süreye ilişkin, ücretinin yaklaşık %90'ı ödenmektedir. Babalar için ise, eşinin doğum yapması halinde beş günlük ücretli izin hakkı bulunmaktadır.

Grafik-1: Ebeveyn İzin Süreleri (Tam Ücret Eşdeğeri-FRE)

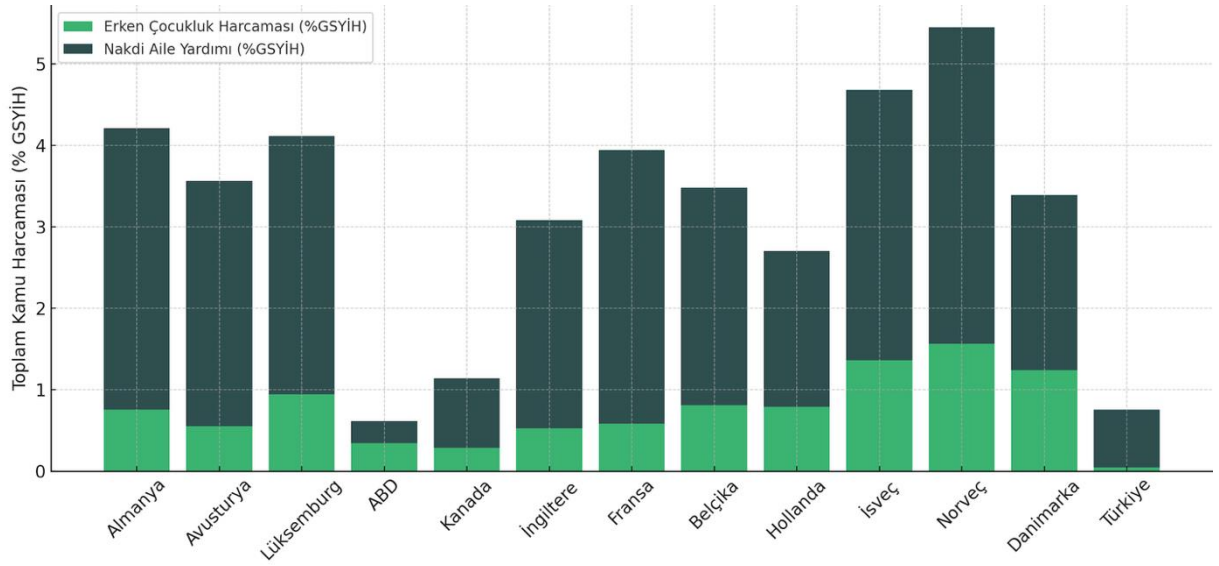
Kaynak: OECD, Family Database, 2024. <https://www.oecd.org/en/data/datasets/oecd-family-database.html#12345>

Tablo incelendiğinde, Norveç, Avusturya ve Lüksemburg, toplam izin süresinde öne çıkmaktadır. Norveç'te babalara da yüksek düzeyde hak tanınmaktadır. Yine İsveç ve Hollanda, babalık izninde önde gelmektedir. Almanya ve İngiltere'de, hala kadın ağırlıklı klasik modellerden uzaklaşmamış durumda olduğu görülmektedir. ABD'de ise hiç izin hakkı bulunmazken, Türkiye'de toplam izin süresi oldukça az durumdadır.

Grafik-2'de ise, erken çocukluk ve aile harcamaları kapsamında kamu harcamaları sunulmuştur. Kamu harcamaları verileri, özellikle aile bazlı yapılan ve aileyi temele alan aktarımlar bütünü olduğundan, verilerin yorumlanması son derece önemlidir.

Grafik-2: Erken Çocukluk ve Aile Harcamaları (Toplam Kamu Harcaması)

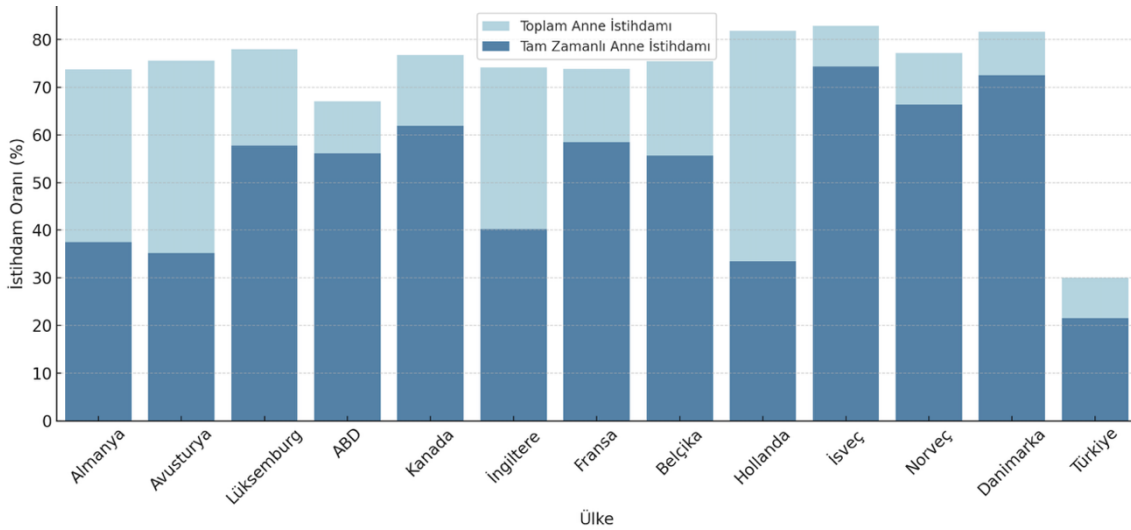

Kaynak: OECD, Family Database, 2024. <https://www.oecd.org/en/data/datasets/oecd-family-database.html#12345>

Bu veriler incelendiğinde, İskandinav ülkelerinin (Norveç, İsveç, Danimarka) bu alanda açık ara önde olduğu görülmektedir. Almanya, Avusturya, Fransa ve Belçika yüksek düzeyde nakdi yardım harcaması yapmaktadır. Türkiye ve ABD, kamu harcamaları açısından hem nakit hem hizmette son sıralarda yer almaktadır. Bu alanda, Türkiye %0,75 toplam kamu harcamasıyla son sırada yer almaktadır. Bu durum, kadınların işgücüne katılımını ve aile içi bakım yükünün kamusal paylaşımını doğrudan etkileyen en belirgin yapısal farklardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Grafik-3'te ise, anne istihdam oranları (tam zamanlı ve kısmi süreli ayrımlıyla) yer almakta olup, kısmi süreli ve tam süreli olarak yer almaktadır.

Grafik-3: Anne İstihdam Verileri

Kaynak: OECD, Family Database, 2024. <https://www.oecd.org/en/data/datasets/oecd-family-database.html#12345>

Veriler incelendiğinde, İskandinav ülkelerinin (Norveç, İsveç, Danimarka) hem yüksek genel istihdam hem de yüksek oranda full-time istihdamla eşitlikçi bakım ve istihdam yapısını yansıttığı görülmektedir. Hollanda, Almanya, Avusturya ise toplam istihdam oranının yüksekliği,

ancak bu yüksek istihdam oranı içerisinde de part-time çalışmanın belirgin düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, kadınların bakım yükünü hâlâ bireysel olarak taşıdığını göstermektedir. Türkiye ise en düşük istihdam oranlarına sahip olup bu hem hizmet hem de sosyal destek eksikliğini ortaya koymaktadır.

4. Refah Rejimleri Sınıflandırması Kapsamında İnceleme ve Türkiye

OECD Family Database üzerinden elde edilen veriler doğrultusunda yapılan karşılaştırmalı analiz, farklı refah rejimlerinin aile politikalarının yapısal mimarisi ile kadınların istihdam düzeyleri arasında doğrudan bir ilişki olduğunu göstermektedir. Aşağıda her rejim tipi için temel göstergeler ışığında bulgular sunulmaktadır:

4.1. Çift Kazanç Sağlayıcı – Çift Bakıcı Stratejisi (Earner–Carer)

Bu ülkeler, aile harcamalarına GSYİH'den en yüksek payı ayırmakta ve evrensel çocuk bakım hizmetlerine büyük yatırım yapmaktadır (Toprak, 2015, s.160). Babalara özel, devredilemez izinler sayesinde bakımın ebeveynler arasında daha dengeli dağıtılması teşvik edilir (Sümer, 2017, s.56). İsveç, Norveç ve Danimarka gibi sosyal demokrat ülkeler, refah devleti içinde bakım emeğinin kamusallaştırılmasını en ileri düzeyde gerçekleştiren rejimlerdir.

İsveç, Norveç ve Danimarka gibi sosyal demokrat ülkeler, aile politikalarına GSYİH'nin önemli bir bölümünü ayırmakta ve bakım sorumluluğunu cinsiyetler arasında dengeli şekilde dağıtan politikalar uygulamaktadır. Bu ülkelerde erken çocukluk eğitimi ve bakımı için kamu harcamaları GSYİH'nin yaklaşık %1,24 ile %1,56'sı arasında değişmekte, nakdi aile yardımları ise %2,15 ile %3,89 arasında gerçekleşmektedir. Annelerin toplam ücretli izin süreleri 20,4 ile 39,8 hafta arasında olup, babalara özel tanınan ücretli izin süresi ise 5,5 ile 14,7 hafta arasında değişmektedir. Bu politikalar, kadınların işgücü piyasasına tam zamanlı katılımını kolaylaştırmaktadır; nitekim anne istihdam oranları %77,2 ile %82,9 arasında, tam zamanlı çalışma oranları ise %66,4 ile %74,4 arasında seyretmektedir.

4.2. Birincil Bakıcı – İkincil Kazanç Sağlayıcı Stratejisi

Bu rejimlerde aile politikaları ikili bir yapı sergiler. Almanya gibi "Birincil Bakıcı" modeline yakın ülkelerde uzun ebeveyn izinleri öne çıkarken, 0-3 yaş arası çocuk bakım hizmetleri yetersiz kalabilmektedir (Erdoğan, 2015, s.22). Almanya, Avusturya ve Lüksemburg gibi muhafazakâr-korporatist rejimler, kadınlara uzun ebeveyn izinleri ve yarı zamanlı çalışma hakkı gibi araçlarla bakım emeğini desteklese de 0–3 yaş çocuk bakım hizmetlerinin kamuya ait altyapısı genellikle yetersizdir.

Almanya, Avusturya ve Lüksemburg'u kapsayan bu rejimlerde, ebeveyn izin süreleri genellikle kadınlar lehine belirgin bir biçimde uzun tutulmaktadır. Annelerin ücretli izin süreleri 38,5 ile 51,2 hafta arasında, babalar için ise 5,7 ile 20,5 hafta arasında değişmektedir. Erken çocukluk bakımı için ayrılan kamu harcamaları GSYİH'nin %0,55 ile %0,94'ü arasındayken, nakdi destek harcamaları %3,01 ile %3,46 arasında gerçekleşmektedir. Bu rejimlerin belirgin özelliği, kadınların yarı zamanlı çalışmaya yönlendirilmesiyle ortaya çıkmaktadır. Toplam anne istihdam oranları %73,8 ile %78 arasında değişse de tam zamanlı çalışma oranları %35,2 ile %57,8 arasında kalarak görece düşüktür.

4.3. Birincil Kazanç Sağlayıcı – İkincil Bakıcı Stratejisi

Bu ülkelerde aileye yönelik doğrudan kamu harcamaları oldukça sınırlıdır (Balseven, 2017, s.91). Çocuk bakımı büyük ölçüde piyasaya bırakılmıştır ve ebeveyn izinleri genellikle kısa süreli ve ücretsizdir (Misra vd., 2006, s.7). ABD, Kanada ve Birleşik Krallık gibi liberal refah rejimlerinde, çocuk bakım hizmetleri büyük ölçüde özel sektör tarafından sağlanmakta ve kamu harcamaları aileye doğrudan destek sunmak yerine dolaylı vergi avantajları ile sınırlı kalmaktadır.

ABD, Kanada ve İngiltere'de gözlenen liberal rejimler, çocuk bakımı ve aile desteği politikalarında düşük kamu harcamalarıyla karakterizedir. Erken çocukluk bakımı için kamu

harcamaları GSYİH'nin yalnızca %0,28 ile %0,52'sini oluşturmakta, nakdi aile yardımları ise %0,27 ile %2,56 arasında değişmektedir. Bu ülkelerde anneler için tanınan toplam ücretli izin süreleri oldukça sınırlıdır (0 ile 19,9 hafta arasında), babalara tanınan ücretli izin ise ya hiç yoktur ya da sembolik düzeydedir (0 ile 2 hafta). Toplam anne istihdam oranları %67,1 ile %76,8 arasında gerçekleşirken, tam zamanlı istihdam oranları %40,2 ile %61,9 arasında değişmektedir. Bu rejimlerde kadınların istihdam sürekliliği ve ekonomik bağımsızlığı özel sektöre bağımlıdır.

4.4. Seçim Modeli (Choice Strategy)

Fransa, Belçika ve Hollanda'nın benimsediği seçim modeli, ailelere hem istihdamda kalabilmeleri hem de çocuk bakımında destek almaları konusunda esneklik sağlar. Bu ülkelerde erken çocukluk bakımı için yapılan kamu harcamaları GSYİH'nin %0,58 ile %0,81'ini, nakdi yardımlar ise %1,91 ile %3,36'sını oluşturur. Annelerin toplam ücretli izin süreleri 15,1 ile 22,3 hafta, babalar için ise 6,6 ile 11,3 hafta arasında değişmektedir. Anne istihdam oranları %73,9 ile %81,8 arasında, tam zamanlı çalışma oranları ise %33,5 ile %58,5 arasında gerçekleşmektedir. Bu model, kamusal desteklerin esnekliği sayesinde kadınlara çalışma hayatına dönüş açısından avantaj sağlamakta, ancak yarı zamanlı çalışmayı teşvik eden unsurlar da içermektedir.

4.5. Türkiye

Türkiye, OECD ülkeleri arasında aileye yönelik kamu harcamalarında en düşük paya sahip ülkelerden biridir (Küçükoba, 2022, s.171). 0-2 yaş grubuna yönelik formel çocuk bakım hizmetlerinin kapsamı son derece dardır. Babalık izni sembolik düzeyde kalırken, doğum sonrası kadını istihdamda tutacak mekanizmalar zayıftır (Erdoğan, 2015, s.28). Türkiye, OECD Family Database verilerine göre hem aile harcamalarının GSYİH içindeki oranı hem de bakım hizmetlerine erişim bakımından OECD ortalamasının oldukça gerisindedir.

Türkiye'nin durumu, bu dört modelden farklı ve daha karmaşık bir yapıya işaret etmektedir. Erken çocukluk bakımı için kamu harcaması GSYİH'nin sadece %0,04'ü ile oldukça sınırlıdır; nakdi aile yardımları ise %0,71 düzeyindedir. Annelere tanınan toplam ücretli izin süresi yalnızca 14,4 hafta ile oldukça kısıtlı olup, babalar için tanınan ücretli izin süresi sadece 1 haftadır. Bu durum, kadınların işgücü piyasasında devamlılıklarını büyük ölçüde engellemekte, anne istihdam oranının sadece %30, tam zamanlı çalışma oranının ise %21,5 gibi oldukça düşük seviyelerde kalmasına neden olmaktadır.

Bu göstergeler, Türkiye'nin "primary caregiver" modeline yakın durduğunu; ancak sosyal demokrat rejimlerdeki gibi kamusal destek olmaksızın, bakım yükünün aileye ve daha çok kadınlara yıkıldığını göstermektedir. Anne istihdam oranı ise OECD ortalamasının oldukça altında seyretmektedir. Bu durum, kadınların bakım sorumluluğu nedeniyle işgücü piyasasına katılımının büyük ölçüde engellendiğini ortaya koymaktadır.

Tartışma: Türkiye'nin Konumu ve Politika Yorumları

Bu çalışmanın bulguları, Türkiye'nin aile politikalarının kadınların istihdamı ile bakım sorumluluklarını bütünleştirici bir biçimde ele alma kapasitesinin oldukça sınırlı olduğunu ortaya koymaktadır. Türkiye, refah rejimi tipolojileri arasında belirli bir kümeye tam olarak yerleştirilememekte, farklı stratejilerin en sorunlu bileşenlerini bünyesinde barındıran melez ve parçalı bir yapı sergilemektedir. Bu melez ve parçalı yapının etkileri, hem sosyo-ekonomik hem de toplumsal gelişmeler ışığında şekillenmekte ve günümüzde de dönüşmeye devam etmektedir.

Bakım Yükünün Bireyselleştirilmesi

Türkiye, özellikle Güney Avrupa modelinin "aileci" karakteri ile önemli benzerlikler göstermektedir. Bu modelde, bakım sorumluluğu büyük ölçüde ailenin, dolayısıyla da kadınların üzerine bırakılmakta; kamusal bakım altyapısı ise sınırlı düzeyde kalmaktadır. OECD Family Database verileri, Türkiye'de 0-2 yaş grubundaki çocuklar için kurumsal bakım erişim oranının son derece düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Aras ve Kum'un (2021, s.2341) da belirttiği

üzere, aileye atfedilen bu asli rol, bakım emeğinin toplumsal cinsiyet temelli dağılımını yeniden üretmekte ve kadınların ücretli işgücüne süreklilikle katılımını ciddi şekilde engellemektedir.

Kamusal Desteklerin Yetersizliği

Türkiye'nin aile politikalarının bir diğer belirleyici özelliği, kamusal desteklerin düşük düzeyde kalmasıdır. OECD Family verilerine göre Türkiye, çocuk ve aileye yönelik kamu harcamalarında OECD ortalamasının oldukça gerisindedir. Bu durum, sadece kadınların istihdam sürekliliğini değil, aynı zamanda çocukların kaliteli ve erişilebilir erken bakım hizmetlerine ulaşımını da sınırlamaktadır. Sümer (2017, s.65), özellikle 0–2 yaş arası çocuklara yönelik kreş hizmetlerinin sınırlılığının, annelerin yeniden istihdama dönüşünde en büyük yapısal engel olduğunu vurgulamaktadır. Berkay'ın (2013, s.9) da belirttiği üzere, sosyal harcamaların GSYİH içindeki payının düşük olması, Türkiye'de bu alandaki kurumsal kapasite eksikliğini açıkça göstermektedir.

Sembolik ve Cinsiyetçi Politikalar

Türkiye'deki aile politikalarının dikkat çeken bir diğer boyutu, simgesel ve cinsiyetçi uygulamaların baskınlığıdır. Babalık izninin yalnızca birkaç günle sınırlı olması, bakım emeğinin hâlen kadınların doğal sorumluluğu olarak görüldüğüne işaret etmektedir. Bu tür politik düzenlemeler, kadınları birincil olarak “anne” kimliğiyle tanımlamakta ve onların çalışma yaşamındaki konumunu ikincilleştirmektedir. Szikra ve Öktem'e (2022, s.211) göre, siyasi politikaların, aile politikalarının toplumsal cinsiyet rollerini pekiştiren ideolojik araçlara dönüştüğünü göstermektedir.

Eşitlikten Uzak Bir Yapısal Dönüşüm

Türkiye'nin mevcut sosyal politika yapısı, küreselleşmenin yarattığı esnekleşme ve güvencesizleşme baskıları altında sosyal devleti yeniden şekillendirmeye çalışmaktadır. Ancak bu yeniden yapılandırma, eşitlikçi bir yönelimden uzak, daha çok aileyi ve bireyi sorumluluk sahibi kılan, devleti ise ikincil konumda tutan bir anlayışa dayanmaktadır. Akgeyik'in (2009, s.15) belirttiği gibi, bu yönelim toplumsal risklerin paylaşılmasında kamunun rolünü geriletmekte ve sosyal korumanın kurumsal düzeyde değil, bireysel inisiyatiflere dayalı biçimde yürütülmesine neden olmaktadır.

Sonuç

Bu çalışma, refah devleti tipolojilerinin aile politikaları aracılığıyla kadınların istihdamda kalıcılığı üzerinde belirleyici bir rol oynadığını ortaya koymuştur. Özellikle Earner–Carer yani "Çift Kazanç-Çift Bakıcı" stratejisini benimseyen refah rejimleri, evrensel çocuk bakım hizmetleri, ücretli ve paylaşılabılır ebeveyn izinleri gibi yapısal unsurlarla kadınların işgücü piyasasındaki konumunu desteklemekte; böylece toplumsal cinsiyet eşitliği yönünde önemli ilerlemeler sağlamaktadır.

Buna karşın Türkiye'nin mevcut konumu, aileci ve düşük harcamalı bir yapı sergilemekte; kadınların “çifte yük” olarak adlandırılan hem bakım emeğini hem de ücretli emeği aynı anda yürütme zorunluluğunu hafifletmek yerine daha da derinleştirmektedir (Kılıç, 2019, s.574). Refahın yeniden dağıtımına yönelik kamusal kapasitenin sınırlılığı, bakım sorumluluğunun kurumsallaşmasında ciddi engeller oluşturmaktadır. Bu noktada kamusal hizmetlerin piyasalaştırılması değil; tersine sosyal devletin daha aktif ve koruyucu bir rol üstlenmesi gereklidir (Çadircı, 2022, s.143).

Kısa Vadeli Politika Önerileri

1. Babalık İzninin Güçlendirilmesi: Cinsiyet eşitliğini önceleyen refah rejimlerinde olduğu gibi, babalık izni yalnızca sembolik değil, işlevsel bir sosyal hak haline getirilmelidir. Babalık izninin beş gün olması, bakım emeğinin cinsiyetlendirilmiş doğasını pekiştirmektedir. Bu nedenle iznin süresi artırılmalı, daha uzun süreli ücretli hale

getirilmeli ve bakım yükünü paylaştırmayı hedefleyen bir yapıya kavuşturulmalıdır. Ancak, yasal düzenlemelerin tek başına yeterli olmayacağı, bu izinlerin kullanımını teşvik edecek işyeri kültürü ve toplumsal farkındalık kampanyalarıyla desteklenmesi gerektiği unutulmamalıdır.

2. Kreş Desteklerinin Artırılması: Özellikle 0–3 yaş aralığındaki çocuklar için kurumsal bakım altyapısının güçlendirilmesi hayati önem taşımaktadır. Kamusal kreş sayısı ve kalitesinin artırılması kadar, ailelere sağlanacak doğrudan mali destekler de kadınların işgücüne dönüşünü kolaylaştıracaktır (Süleymanoğlu, 2016, s.295).
3. Yaşlı Bakımında Kamu Yükümlülüğü: Yaşlı bakımı yönünden de kamusal politikaların desteklenmesi, yaşlı bakımına ilişkin sosyal hizmetlerin artırılması ve topluma yayılması yönünde sosyolojik bariyer ve olumsuzlukların azaltılması için gerekli bilgilendirme ve çalışmaların yapılması da oldukça önemlidir. Nitekim, Türkiye’de kadınların sadece çocuk değil, yaşlı bakımı konusunda da önemli rol üstlendiğini görmekteyiz.
4. Kadın İstihdamını Güçlendiren Teşvikler: Doğum sonrası işe dönüş süreci hem işveren hem de çalışan açısından teşvik edici biçimde yeniden düzenlenmelidir. Özellikle iş güvencesi, esnek çalışma biçimleri ve istihdamda kalıcılığı sağlayan vergisel teşvikler kadın istihdam oranlarını olumlu yönde etkileyecektir.
5. Yasal Düzenlemeler: Kadınların istihdama katılması ve özellikle doğum sonrasında istihdamda kalmasına yönelik düzenlemelerin, toplumsal ihtiyaçlara uygun olarak şekillendirilmesi gerekmektedir. Özellikle, kadınların istihdama katılmalarını sağlayacak şekilde daha esnek çalışma koşullarının sağlanması yönünde düzenlemeler yapılabilir.

Uzun Vadeli Politika Önerileri

Türkiye’nin uzun vadeli hedefi, aileci, erkek geçim sağlayıcı rolüne dayalı geleneksel modelden uzaklaşarak, kadın ve erkeğin bakım ve kazanç rollerini dengeli bir biçimde dağıttığı melez model desteklenmelidir. Başka bir ifadeyle, çift kazanç-çift bakıcı modeline yönelmek orta-uzun vadede stratejik hedef olarak daha belirgin sunulabilir. Bu yalnızca sosyal harcamaların artırılmasını değil, aynı zamanda bakım emeğinin toplumsal bir sorumluluk olarak yeniden tanımlanmasını, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin hâkim zihniyetin dönüştürülmesini de zorunlu kılmaktadır (Çelik, 2005, s.305). Bu dönüşüm, Türkiye’nin sadece istihdam politikalarında değil, aynı zamanda toplumsal eşitlik idealine dayalı bir sosyal politika mimarisi inşa etmesinin ön koşuludur.

Kaynakça

- Akgeyik, T. (2009). Küreselleşme ve Refah Devletleri Üzerindeki Etkileri: Türkiye Açısından Bir Değerlendirme. *Kamu-İş*, 10(4), 1-28.
- Aras, O. K., ve Kum, S. K. (2021). Kültür-refah devleti ilişkisi bağlamında Türkiye. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 18(29), 2329-2349.
- Balseven, H. (2017). Refah Devleti ve Gelir Dağılımı: Karşılaştırmalı Bir Analiz. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 18(1), 87-107.
- Berkay, F. (2013). 1980-2010 Döneminde Sosyal Refah Devleti Çerçevesinde Türkiye’de Sosyal Güvenlik Harcamalarının Gelişimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 4(9), 1-20.

- Biter, G. (2021). *Sosyal Devletin Dönüşümü Sonrasında Türkiye'de Eğitime Yönelik Yapılan Sosyal Sorumluluk Projelerine İlişkin Bir Araştırma* [Doktora Tezi]. İstanbul Ticaret Üniversitesi.
- Budig, M. J., ve England, P. (2001). The wage penalty for motherhood. *American Sociological Review*, 66(2), 204–225. <https://doi.org/10.2307/2657415>
- Çadırcı, Ç. (2022). Refah Devleti Tarihi ve Türkiye'de Refah Uygulamalarının Değerlendirilmesi: Covid 19 Dönemi. *International Academic Social Resources Journal*, 7(34), 138-145.
- Çelik, A. (2005). Refah Devletinde Kriz ve Yeniden Yapılanma. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (50), 301-320.
- Çevik, M., ve Parlak, Z. (2024). Neo-Liberal Küreselleşmenin Refah Devletinde Etkili Olan Faktörler: Değişen İdeolojik Koşul, Politik Mantık ve Sosyal Boyut. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 14(1), 53-68. <https://doi.org/10.32331/sgd.1554715>
- Erdoğan, S. (2015). Türkiye'de Sosyal Politikanın Dönüşümü: Kadınlar, Aile ve Bireysel Emeklilik Sistemi. *Çalışma ve Toplum*, 46(3), 11-40.
- Esping-Andersen, G. (1990). *The three worlds of welfare capitalism*. Princeton University Press.
- Ferrera, M. (1996). The "Southern" Model of Welfare in Social Europe. *Journal of European Social Policy*, 6 (1), 17-37
- Fraser, N. (1994). After the family wage: Gender equity and the welfare state. *Political Theory*, 22(4), 591–618.
- Gornick, J. C., ve Meyers, M. K. (2003). *Families that work: Policies for reconciling parenthood and employment*. Russell Sage Foundation.
- Gümüş, İ. (2018). Tarihsel Perspektifte Refah Devleti: Doğuş, Yükseliş ve Yeniden Yapılanma Süreci. *Journal of Political Administrative and Local Studies*, 1(1), 33-66.
- Kılıç, F. (2019). Neoliberal Dönüşüm ve Refah Devleti: Sağlık Alanında Bir Değerlendirme. *International Journal of Society Researches*, 13(19), 569-586.
- Küçükoba, E. (2022). Refah Devleti Bağlamında Sosyal Politika, Sosyal Hizmetin Tarihi Gelişimi ve Türkiye. *Toplumsal Politika Dergisi*, 3(2), 164-176.
- Leitner, S. (2003). Varieties of familialism: The caring function of the family in comparative perspective. *European Societies*, 5(4), 353–375. <https://doi.org/10.1080/1461669032000127642>
- Lewis, J. (1998). *Gender, social care and welfare state restructuring*. Ashgate.
- Misra, J., Budig, M. J., ve Moller, S. (2006). *Reconciliation policies and the effects of motherhood on employment, earnings, and poverty*. LIS Working Paper Series, No. 429. Luxembourg Income Study (LIS), Luxembourg.
- OECD. (2023). *PF1.1: Public spending on family benefits*. OECD Family Database. <https://www.oecd.org/social/family/database.htm>
- OECD. (2024). *SOCX: Social Expenditure Database*. https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=SOCX_AGG

- Orloff, A. S. (1993). Gender and the social rights of citizenship: The comparative analysis of gender relations and welfare states. *American Sociological Review*, 58(3), 303-328.
- Özkır, M. C. (2022). Refah Devleti Anlayışının Gelişimi, Dönüşümü ve Geleceğine Yönelik Bir İçerik Araştırması: AB ve OECD Üzerinden Bir İnceleme. *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi*, 5(2), 24-37.
- Rakıcı, C., ve Yılmaz, T. Z. (2011). Refah Devleti Kavramı ve Türkiye'de Refah Devleti Uygulamaları. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, 48(559), 5-16.
- Süleymanoğlu, R. (2016). Keynesçi Refah Devleti'nin Gelişimi, Dönüşümü ve Sosyal Hizmet Bağlamında Değerlendirilmesi. *Çekmece İZÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(8-9), 271-301.
- Sümer, S. (2017). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Aile Politikaları ve Refah Rejimi: Türkiye'de ve Avrupa'da Güncel Gelişmeler. *Mülkiye Dergisi*, 41(2), 43-77.
- Szikra, D., ve Öktem, K. G. (2023). An illiberal welfare state emerging? Welfare efforts and trajectories under democratic backsliding in Hungary and Turkey. *Journal of European Social Policy*, 33(2), 201-215.
- Şahin, E., ve Gülcan, E. (2023). Refah Devletin Dönemsel Ayrışması ve Neoliberal Yaklaşımın Refah Devleti Politikalarına Yansıması. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 57-68.
- Taşcı, F. (2013). Refah Devleti Modelleri İçinde Türkiye'nin Pozisyonu: "Yaşlı Algısı" Üzerinden Değerlendirmeler. *İnsan ve Toplum*, 3(5), 5-35.
- Toprak, D. (2015). Uygulamada Ortaya Çıkan Farklı Refah Devleti Modelleri Üzerine Bir İnceleme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (21), 151-175.
- Yenimahalleli Yaşar, G. (2011). Türkiye'de Sosyal Güvenliğin Neoliberal Dönüşümü. *Mülkiye Dergisi*, 35(272), 163-194.

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir. Araştırma etik kurul izni gerektirmemektedir.

ARAŞTIRMACILARIN MAKALEYE KATKI ORANI BEYANI

1. yazar katkı oranı: %100

Bu çalışma herhangi bir projeden türetilmemiş ve herhangi kurumdan destek alınmamıştır.

Destekleri için Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, editör kuruluna ve değerlendirmeleri ile araştırmaya katkıda bulunan hakemlere teşekkür ederiz.